

השירה הערבית בת זמננו

(מבוא קצר בלוית הדגמות).

מבנה השירה הערבית, צורותיה השונות, תורתה בת 16 המשקלים ועשרות ההיתרים והאיסורים במשקל ובחרוז הפכוה לאחת ה"קשות" והמסובכות ביותר. דוקא השירה מהתקופה הטרומ-קלסית הידועה ב"אל-ג'אלייה" (הבערות) מצטיינת במקוריות יתר ונאמנה לקרקע צמיחתה, בתארה בעושר ניביה ובאוצר מיליה את חיי המדבר של שבטי ערב.

עם שקיעת העבאסים ירד אף קרנה של השירה הערבית, שנשארה מגששת באפלה של ימי הבינים, העת החדשה ועד לתחילת המאה העשרים. התנועה הערבית הלאומית שהחלה להתגבש בעיקר לאחר מלחמת העולם הראשונה הזרימה דם חדש בעורקים המסתיידים של השירה הערבית. פרק חדש בתולדותיה זכה להוסיף דור הסופרים הלבנוניים שהגר לאמריקה.

החל מראשית מלחמת העולם השניה, כנסה השירה הערבית — סביבה, קהל משוררים רב ומגוון אשר רובו חונך על ברכי התרבות הארופאית (בעיקר התרבות הצרפתית) ומטבע הדברים גרם דבר זה לשנוי נמרץ בתפיסה השירית ובאפן ההבעה של משוררים אלה. רובם ראו היתר לעצמם להכניס צורות חריזה חדשות, שבחלקן אינן אלא

חקוי צורות השירה הארופאית החדשה. כן חל שנוי גם במבנה ובנוש-
אים, אולם לא — במשקל.

רק הדור הצעיר שהיה עד לתמורות שנתחוללו בארצות ערב
בעשור האחרון, מבחינה מדינית, חברתית, כלכלית ותרבותית; נסה
וגם הצליח לפרוק מעליו את העול האחרון של השירה הערבית —
המשקל. פריקה זו לבשה צורות ופשטה צורות, מהן שלא נטשטשה
בהן עדיין דמותם של המשקלים המסורתיים ומהן שלא נותר זכר לא
למשקל, לא להריזה ולא למבנה, מה שנוהגים לכנות „פרוזה בשירה“
או „פרוזה הרמונית“.

מובן שאלה האחרונים עודם מעוט בקרב קהל המשוררים המו-
דרני, אך לא ייפלא אם הם יהו את הרוב — בעתיד.
להלן מספר שירים המאפינים את בחירת הנושאים ודרך הכתיבה
של משוררים ערבים בני תקופתנו.

באזיק אל-מלא'איפה

באזיק אל-מלא'איפה: משוררת ערבית עיראקית מוסלמית צעירה, נולדה בבגדד ב־1924 למשפחה שרוב בניה משוררים. תוך כדי השתלמותה הושפעה בעיקר מהספרות האנגלית וכן מהספרות הצרפתית. ממוטיבי שירתה הבולטים — הרהורי בדידות, בריחה מהמציאות בקשת מחסה ומפלט בחיק הטבע אכזריות העוני ומרד כמוס. בכמה משיריה היא נאלצת להיות סימבוליסטית מפתח הסביבה ויראת המקום, כנראה.

פְּנִים וְרֵאִי

כְּנוּנִי „אַנִי” וְלֹא הֶבְיֵנוּנִי,
מֵה אַנִי, וּמֵה קִיּוּמִי הַקּוֹדֵר
מֵה אַנִי? יִקְדֶּה בַל תְּנוּחַ,
וְצַל יַחֲלֶף חֵישׁ מֵהָרָּ.

מְכַלּוּל צְלָלִים

הַזֶּהוּ. אֵיפּוּא, שְׁכֵנוּהוּ חַיִּים?
קִוִּים שְׁעוֹד נִשְׁרָטֵט צַל פְּנֵי הַמַּיִם,
וְהַדִּי זֶמֶר גַּם לֹא יִגְעוּ בְּשִׁפְתֵימָם?
הַזֶּהוּ, אִם כֵּן, סוּדוֹ שֶׁל הַיָּקוּם?
לִילוֹת קְרוּצִים שְׁלֹא עוֹד יִשׁוּבוּ..

עיסא לובאני

עיסא לובאני : משורר ערבי מוסלימי. נולד בנצרת בשנת 1932. בשנת 1954 הוציא קובץ קטן משיריו בשם (אחלאם חא'איר) "חלומותיו של תועה". חבר באגודת המשוררים בשפה הערבית שנוסדה במרס 1955 בנצרת, ניכרת בשירתו נטיה לחופש וחדוש.

תְּלוּנָה

דייך, בת הליל, מכאוב על גבי מכאוב,
כלום נרדם העבר בין קפלי האין?
אוי, כמה נבוכתי לשמוע בת-קול!
הן, מנגינת-דמדומים ופרחים,
וצלילי מיתרים ונבלים,
ושלו אורים —
הם הם זיני..

צֶמֶד רַעִים

הו, אני והיופי צמד רעים,
אף הוא גצלם כקר ממני,
שמה גולתהו ידו של אתמול,
אחרת, מדוע לא שר אנכי?

עבד אר-רחמן ג'בלי

עבד אר-רחמן ג'בלי: משורר ערבי סודני צעיר, מהרור
החדש ביותר של הספרות הערבית. יליד ותושב ח'רטום
בירת סודן.

כ ס ו פ י ם

היה הוּי צְלִי־נְהָר ומים.
צורים וצִלְלִים, דומיה וְשָׁרְב,
וְחִזְיוֹנֹת, הוּי כְּמָה קְפֻלִים צִלְעוֹתַי,
בְּהִתְחִילָם לִפְרֹץ בְּתוֹךְ מַצְמָקִי.
הִנֵּה יָשִׁישׁ חֲנֻנָּךְ עוֹמֵד לִי עַל מִנְחָה,
בְּשֶׁבֶר לֵב אוֹחֵז בְּסִירָה.
וּמְקַפֵּל בְּמִפְרָשׁ הַקְרוּצַ
בְּלוּי־סִחְבוֹת עַל גְּבוּ הַכְּחוּשׁ..
לִפְתָּע צִנְחָתִי צָלְיוּ..
וְאֵנִי כּוֹלָא אֶת לְבִי וְחֲרַד פֶּן יִפְרַח,
מִתְרוֹצֵץ עַל פְּנֵי הַצֶּבֶר הַשְּׁטוּף,
וּמִפְּנֵם חֲלוּמוֹת נְעוּרִים..
וַיִּהְיֶיכוּ הַמִּים שְׂתֵאֵם סְבִיבִי
דְּמִיּוֹת דְּמִיּוֹת צוֹהֲלוֹת,
דְּמִיּוֹת מִפְּיּוֹת וְצִיִּנִים,
וְקִיצוֹ זְכְרוֹנֹת,
וַיִּטּוּ לְעִבּוֹר הַנְּהָר וּלְנוּצַ תּוֹכוֹ.

או נשצנתי עליהם ברתת וחיל,
 נאראה האתמול עלי-בית ודקף.
 הן לא היה זה אלא חבוק ותונה,
 וחנק ערנה בדמע המר..
 ניופיצ סבי נשצן על מקל,
 ונשב יחדו על קני-מחצלה;
 "אקה, בני, אמנם אמה חזרת אלי,
 אך סומא אנכי, הוי בני, ואינני רואה.."
 היה היו עלי-נקר ומים
 צורים וצללים, דומיה ושרב!

מיכאל נועיימה

מיכאל נועיימה: משורר וסופר ערבי נוצרי, נולד
 בלבנון בשנת 1894. אחר הבולטים בקבוצת הסופרים
 הערבים באמריקה. בהיותו נער למד ברוסיה (מכאן ניכרת
 גם השפעת הספרות הרוסית ביצירתו).

ספרי לי...

ספרי לי עלי הלקבות, שהיו
 לקבות, והפכו היום לצפר;
 איך שלטו אתמול ברצונם, ולא חשבו
 חשבון, בתיים, למנת המר.

שופצים-אהבה ושנאה, אמונה
 וספק, ולשקר מצפים, בכל-זאת;
 הנה אנכי ממשש העפר, ואיני
 ממשש דאגה או שמחה או צנות.

מישיל חדד : סופר ועיתונאי ערבי נוצרי. נולד ב־1920
 בירושלים. יזם ייסודה של אגודת משוררים בשפה הער-
 בית בישראל. בעל נטיה לשירה חופשית מחרוז ומשקל.

עֵי נֵי ם

..ומבין עלי הדליה.

הזוהלים על הקיר.

נשקפות ציניף השחורות

כוף מי־הנחל..

והלב המשורר.

גניצ את הגבועולים.

או ירטט האנקור

וירחף בכנפיו.

בינות הצלים.

ימריא וישוב.

למצן תרטיטהו הדליה

יתהדד מנגינתו.

חרש. מול ציניף.

ואת תאוצי לך

ישר ללא פניה.

כמאל נש'את : משורר ערבי עיראקי צעיר (יליד ותושב בגדד) מהדור החדש ביותר של המשוררים הערבים המתאגדים ב"אגודת הסופרים הערבים". בסגנונו ובדרך חריזתו בולטת מרדנותו.

אָדָם חָדָשׁ

כָּרַבֵּץ נֶחֱשׁ
 צַל מִטְמוֹן בַּמְאוּרוֹת צְמוֹקוֹת,
 כֵּן תִּרְבֵּץ טִינָתְךָ
 הַמּוֹרֶדֶת בַּתְּחוּשֶׁתְךָ.
 וְאֵת מֵאֲחֹרַי תְּחוּשֶׁתִּי —
 כַּמִּפְרֵשׁ הַנוֹשֵׂא
 אֵת הַפְּרָא אֲשֶׁר בַּפְּרִי יִצְרִים.
 הוּי, גִּיטְרָה בּוֹכָה,
 בַּצְּבָצִים נוֹגִים.
 כְּבָאֵר אֶפְלָה.
 חֲרָבָה מִנִּי מִיָּם.. אֶרְאֶה אֵת צְצָמִי.
 וְאֵין צְצָמִי, אֶלָּא
 עוֹלָם מְלֵא כְּמַצְמָקֵי תְּהוֹמוֹת.
 הוּי, גִּיטְרַת הַצֶּבֶר,
 (וּבְצֶבֶר — כְּסוּפִי, מִנְּגִינּוֹתֵי וַחֲלוּמוֹתֵי)

קברתי. היום, אדם —
 למצן יחיה במסר הקרוב,
 ויהלך למנגינותיך,
 שהורר-לב, בשלנת האורות:
 וכסופה, עוד ירחח
 ברתם עם בגי-חורין;
 וכאש, יוסיף עוד לסער,
 לקפל כל אשר ימצא
 בימך, בימי,
 בצבר-סי השפוף בכוסות דמיוניך,
 וכגבור,
 עוד יבנה עולמו המקנה..
 היתמוטטו, כלום,
 סי שלנה וסמלה?
 סיים מצמיחי-מנגינות, פרחים וילדים?
 סיים גופתי-רוח-אנוש בתוך האדם?

השירים תורגמו מערבית ע"י אהרן זכאי